

FÖRSLAG TILL AVGÖRANDE AV GENERALADVOKAT
FRANCIS G. JACOBS

föredraget den 16 mars 2000 *

1. I denna fortsättning på målet Bellone mot Yokohama SpA¹ har Pretore di Brescia (Italien) ställt frågor till domstolen om tolkningen och effekten av fördragets bestämmelser om etableringsfrihet och om friheten att tillhandahålla tjänster i samband med ett agenturavtal. Av nedan angivna skäl anser jag dock att tvisten vid Pretore kan avgöras på grundval av rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter.²

3. I artikel 2 i lag nr 204 föreskrivs att ett register över handelsagenter och handelsrepresentanter skall upprättas vid varje handelskammare, i vilket "var och en som utövar eller ämnar utöva verksamhet som handelsagent eller handelsrepresentant skall vara inskriven". Enligt artikel 9 i lag nr 204 är det "förbjudet för varje person som inte är inskriven i det register som avses i förevarande lag att utöva verksamhet som handelsagent eller handelsrepresentant". I artikel 1418 i den italienska civillagen stadgas att "avtalet är ogiltigt om det strider mot tvingande bestämmelser".⁴ Corte di Cassazione fastslog år 1989 att artikel 9 i lag nr 204 är en tvingande bestämmelse. Härav följer att ett agenturavtal som ingåtts av en person som inte är inskriven i registret är ogiltigt och att en sådan person inte kan vidta rättsliga åtgärder för att återfå provisionen från den verksamhet som han har utövat.

Bakgrund

2. Målet Bellone avsåg frågan huruvida den italienska lagen nr 204 av den 3 maj 1985³ och artikel 1418 i den italienska civillagen, såsom de tolkades av de italienska domstolarna vid den aktuella tidpunkten, var förenliga med nämnda direktiv.

4. Direktiv 86/653 syftar till att samordna medlemsstaternas lagar vad avser det rättsliga förhållandet mellan parterna i ett agenturavtal och att skydda handelsagenter intressen.⁵ För detta ändamål finns i

* Originalspråk: engelska.

1 — Dom av den 30 april 1998 i mål C-215/97, Barbara Bellone mot Yokohama SpA (REG 1998, s. I-2191).

2 — EGT L 382, 1986, s. 17; svensk specialutgåva, område 6, volym 2, s. 150.

3 — GURI nr 119 av den 22 maj 1985, s. 3623.

4 — På italienska har denna bestämmelse följande lydelse: "Il contratto è nullo quando è contrario a norme imperative."

5 — Enligt artikel 1.2 avses med handelsagent "en självständig agent med varaktig behörighet att förhandla om försäljning eller köp av varor för en annan persons räkning, här nedan kallad huvudman, eller att förhandla om och slutföra sådana affärssuppgörelser i huvudmannens namn och för dennes räkning".

direktivet bestämmelser om handelsagenters och huvudmäns rättigheter och skyldigheter (artiklarna 3—5), om ersättning till handelsagenter (artiklarna 6—12) och om ingående och uppsägning av agenturavtal (artiklarna 13—20). I direktivet behandlas inte frågan om registrering av handelsagenter, men däremot kräver ett antal medlemsstater att handelsagenter skall vara inskrivna i ett register. På grundval därav fastställde domstolen i domen i målet Bellone att det inte strider mot direktivet om en medlemsstat upprättar ett register över handelsagenter.⁶ Domstolen ansåg dock att direktivet uttömmande reglerar villkoren för att ett agenturavtal skall vara giltigt. Domstolen fastställde följaktligen att direktivet ”utgör hinder för nationella bestämmelser vilka gör ett agenturavtals giltighet beroende av att handelsagenten är inskriven i ett för detta ändamål föreskrivet register”.⁷ Med hänsyn till de faktiska omständigheterna i målet Bellone skall detta uttalande förstås på så sätt att de italienska domstolarnas tolkning av artikel 9 i lag nr 204 såsom en tvingande regel i den mening som avses i artikel 1418 i den italienska civillagen strider mot direktiv 86/653.

5. Mot bakgrund av domstolens dom i målet Bellone har den italienska Corte di Cassazione nyligen ändrat sin syn på effekterna av artikel 9 i lag nr 204 och av artikel 1418 i civillagen. I dom nr 4817 av den 18 maj 1999 fastställde Corte di Cassazione nämligen att en handelsagents eller handelsrepresentants underlåtenhet att skriva in sig i ett register i enlighet med lag nr 204 inte innebär att handelsavtalet är ogiltigt. Denna dom avkunnades dock efter det att beslutet om hänskjutande i före-

varande mål hade fattats och har inte återopats i de skriftliga yttranden som ingivits till domstolen.

De faktiska omständigheterna och parternas argument

6. De faktiska omständigheterna, såsom de framställts i beslutet om hänskjutande, är följande. Sökanden, Centrosteele Srl, är ett italienskt bolag med säte i Brescia. Det är inte registrerat som en handelsagent i enlighet med bestämmelserna i lag nr 204. Svaranden, Adipol GmbH, är ett österrikiskt bolag med säte i Wien. I slutet av år 1989 eller i början av år 1990 ingick Centrosteele en muntlig överenskommelse med Adipol för att både i Italien och utomlands söka finna köpare och säljare av metallprodukter och skrot. Adipol hävde denna överenskommelse år 1991. Centrosteele har hävdats att bolaget har agerat som Adipols handelsagent under mellanperioden och att det är berättigat till en provision om 170 600 ATS för sina tjänster. I målet vid den nationella domstolen har bolaget yrkat att Adipol skall dömas att betala denna summa.

7. Adipol har hävdats att detta yrkande skall ogillas. Eftersom Centrosteele inte var inskrivet i ett register i enlighet med lag nr 204 är agenturavtalet enligt italiensk rättspraxis från år 1989 ogiltigt och utan verkan. Centrosteele har svarat att lag

6 — Punkt 11 i domen.

7 — Punkt 18 i domen.

nr 204 är oförenlig med direktiv 86/653 och att agenturavtalet därför skall fullgöras. Adipol har invänt att Centrosteeel inte kan åberopa direktivet, eftersom direktiv enligt domstolens fasta rättspraxis inte har direkt effekt i tvister mellan enskilda.

2. Utgör fördragets regler om etableringsfrihet i artiklarna 52—58 hinder för nationella bestämmelser vilka gör ett agenturavtals giltighet beroende av att handelsagenten är inskriven i ett för detta ändamål föreskrivet register?

Tolkningsfrågorna

8. Inför dessa argument från parternas sida ansåg Pretore di Brescia att domstolens dom i målet Bellone inte ger den möjlighet att avgöra tvisten i målet vid den nationella domstolen. Eftersom direktiv 86/653 inte har direkt effekt i tvister mellan enskilda måste bestämmelser i fördraget tillgripas. Pretore har därför förklarat målet vid den nationella domstolen vilande och ställt följande frågor till domstolen:

”1. Hur skall artiklarna 52, 53, 54, 55, 56, 57 och 58 i EG-fördraget tolkas? Närmare bestämt, inskränks etableringsfriheten genom artiklarna 2 och 9 i den italienska lagen nr 204 av år 1985, genom vilka en skyldighet att inskriva sig i ett register åläggs var och en som utövar verksamhet som handelsagent, samtidigt som agenturavtal som ingåtts med personer som inte är inskrivna i registret fastslås vara ogiltiga?

3. Utgör fördragets regler om frihet att tillhandahålla tjänster i artiklarna 59—66 hinder för nationella bestämmelser vilka gör ett agenturavtals giltighet beroende av att handelsagenten är inskriven i ett för detta ändamål föreskrivet register?”

Upptagande till sakprövning

9. Alla parter som har ingivit yttranden till domstolen — Adipol, den italienska regeringen och kommissionen — har framställt invändningar mot att begäran om förhandsavgörande skall upptas till sakprövning. Dessa invändningar kan indelas i två kategorier. För det första har det hävdats att beslutet om hänskjutande är behäftat med faktiska och rättsliga felaktigheter. För det andra har det hävdats att det inte krävs något beslut av domstolen för att Pretore di Brescia skall kunna avgöra målet vid den nationella domstolen.

Faktiska och rättsliga felaktigheter i beslutet om hänskjutande

10. Adipol har anfört två argument med avseende på de faktiska och rättsliga kännetecknen i beslutet om hänskjutande. För det första har Adipol, i motsats till vad Pretore di Brescia förklarar i beslutet om hänskjutande, hävdade att Centrosteele inte agerade som dess agent. Centrosteele erhöll endast vissa betalningar från Adipol genom ett tvivelaktigt arrangemang mellan en hos Adipol anställd person och Centrosteeles verkställande direktör, som är make till denna anställda person. Begäran om förhandsavgörande kan därför inte tas upp till sakprövning, eftersom den grundas på felaktiga fakta eller på en felaktig rättslig kvalificering av de faktiska omständigheterna.

11. Detta argument saknar grund. Det är nämligen fast rättspraxis att det inom ramen för förfarandet enligt artikel 177 i EG-fördraget (nu artikel 234 EG) ankommer på de nationella domstolarna att fastställa de faktiska omständigheterna och mot bakgrund av dessa bedöma om ett förhandsavgörande är nödvändigt och om frågorna som de ställer till EG-domstolen är relevanta. Domstolen meddelar sina förhandsavgöranden utan att den ”i princip, behöver ta ställning till de omständigheter som har föranlett de nationella domstolarna att ställa frågor”.⁸ Upptagandet till sakprövning av förevarande beslut om hänskjutande kan därför inte påverkas

av frågan huruvida Pretore di Brescias antagande att Centrosteele agerade som Adipols handelsagent var korrekt eller inte.

12. För det andra har Adipol hävdade att beslutet om hänskjutande inte kan upptas till sakprövning, eftersom parterna i målet vid den nationella domstolen inte har åberopat bestämmelserna i fördraget om den fria rörligheten. Pretore di Brescia inbegrep dessa bestämmelser i de frågor som ställdes till domstolen utan att parterna gavs möjlighet att yttra sig över bestämmelsernas tillämplighet.

13. Även denna invändning saknar grund. Enligt fast rättspraxis är domstolens behörighet med stöd av artikel 177 oberoende av huruvida beslutet om hänskjutande är förenligt med nationella rättsregler om domstolarnas sammansättning och förfarande.⁹ Om Pretores beslut, såsom Adipol hävdar, åsidosatte parternas processuella rättigheter enligt italiensk rätt skulle det vara en fråga för de italienska domstolarna att avgöra.

14. Kommissionen vidhåller att beslutet om hänskjutande inte kan upptas till sakprövning, eftersom de italienska domstolarna enligt internationell privaträtt inte har behörighet att avgöra tvisten mellan Adipol och Centrosteele. Enligt kommissionens uppfattning har avtalet mellan Adipol

8 — Se dom av den 18 oktober 1990 i de förenade målen C-297/88 och C-197/89, Dzodzi (REG 1990, s. I-3763; svensk specialutgåva, volym 10, s. 531), punkt 39 och av den 20 mars 1997 i mål C-352/95, Phyltheron International mot Bourdon (REG 1997, s. I-1729), punkterna 11-14.

9 — Se dom av den 11 juli 1996 i mål C-39/94, SFEI m.fl. (REG 1996, s. I-3547), punkt 24 och av den 14 januari 1982 i mål 65/81, Reina mot Landeskreditbank Baden-Württemberg (REG 1982, s. 33; svensk specialutgåva, volym 6, s. 275), punkterna 7 och 8 och av den 20 oktober 1993 i mål C-10/92, Balocchi mot Ministero delle Finanze (REG 1993, s. I-5105), punkterna 16 och 17.

och Centrosteeel närmare anknytning till Österrike än till Italien, eftersom det ingicks i Österrike och huvudsakligen fullgjordes i Polen. De österrikiska domstolarna är därför behöriga att avgöra tvisten i målet vid den nationella domstolen.

15. Detta argument kan inte heller godtas. Påståendet att Pretore di Brescia inte är obehörig att avgöra målet vid den nationella domstolen påverkar inte frågan huruvida detta beslut kan upptas till sakprövning. På samma sätt som domstolens behörighet att besvara frågor i enlighet med artikel 177 är oberoende av om nationella processuella regler iakttas, kan den inte heller vara beroende av om den är förenlig med regler om domstolars behörighet i internationell privaträtt. Det ankommer uteslutande på de italienska domstolarna, vilka har det yttersta ansvaret för avgörandet av tvisten vid den nationella domstolen, att uttala sig om iakttagandet av dessa regler.

Nödvändigheten av ett beslut från domstolen rörande tolkningsfrågorna för att avgöra målet vid den nationella domstolen

16. Adipol, den italienska regeringen och kommissionen har alla hävdad att frågorna som ställts av Pretore di Brescia inte är nödvändiga för att avgöra tvisten i målet vid den nationella domstolen. Till stöd för detta påstående har följande argument åberopats.

17. Kommissionen har hävdad att målet vid den nationella domstolen borde ha avgjorts i enlighet med österrikisk snarare än med italiensk rätt. I den österrikiska lagstiftningen finns inget krav på att handelsagenter skall vara inskrivna i ett register. Det är därför varken nödvändigt eller relevant att domstolen, för att kunna avgöra målet, fastställer huruvida ett sådant krav är förenligt med fördraget.

18. Detta påstående är enligt min mening föga övertygande. Såsom redan har visats ovan ankommer det inte på domstolen att granska de faktiska omständigheterna eller att undersöka vilken lagstiftning som enligt internationell privaträtt skall tillämpas i målet vid den nationella domstolen.

19. Kommissionen, som däri stöds av den italienska regeringen, har även gjort gällande att ett svar på Pretores frågor inte är nödvändigt för att avgöra tvisten, eftersom nationella domstolar är skyldiga att tolka nationell rätt mot bakgrund av gemenskapens direktiv. Pretore måste därför tolka italiensk rätt på så sätt att om skyldigheten att skriva in sig i det register som föreskrivs i lag nr 204 inte iakttas, medför detta inte att agenturavtalet ogiltigförklaras. Den italienska regeringen har understrukit att Pretore kan förfara på det sättet, eftersom italiensk rätt inte innehåller några bestämmelser enligt vilka ett avtals ogiltighet uttryckligen är en följd av att det inte föreligger någon inskrivning i registret. Härav följer att målet vid den nationella domstolen kan avgöras utan att fördragets bestämmelser om fri rörlighet måste tillgripas och att det inte föreligger något behov av att ompröva domstolens dom i målet Bellone på grundval av dessa bestämmelser.

20. Den omständigheten att målet eventuellt kan avgöras genom att nationell rätt tolkas mot bakgrund av direktivet är enligt min mening inte en tillräcklig grund för att frågorna som har ställts av den nationella domstolen skall avvisas på grund av att de är irrelevanta. Denna omständighet kan faktiskt utgöra en grund för besvarandet av frågorna. När domstolen bistår den nationella domstolen begränsar den sig inte till de specifika bestämmelser som åberopats i beslutet om hänskjutande.

21. Kommissionen och Adipol har slutligen hävdats att beslutet om hänskjutande inte kan upptas till sakprövning, eftersom målet vid den nationella domstolen avser ett avtal mellan ett italienskt bolag, som leds av en person av italiensk nationalitet,¹⁰ och ett österrikiskt bolag, vilket ingicks, verkställdes och upphävdes under perioden mellan år 1989 och år 1991. Vid den tidpunkten var Österrike inte medlem i Europeiska unionen eller i Europeiska ekonomiska samarbetsområdet. Härav följer att Centrosteeel befinner sig i vad gemenskapens jurister ofta beskriver som ett internt förhållande och att bolaget inte kan åberopa de bestämmelser i fördraget som beslutet om hänskjutande hänvisar till. Tolkningen av dessa bestämmelser är därför i alla avseenden onödig eller utan intresse för avgörandet av målet vid den nationella domstolen.

22. Jag finner den invändningen föga övertygande.

10 — Handlingar som svaren framställt visar att Centrosteeels verkställande direktör har dubbelt, tyskt och italienskt, medborgarskap.

23. För det första har domstolen, även om den har fastställt att den inte skall besvara allmänna eller hypotetiska frågor¹¹ eller frågor avseende sådana bestämmelser i gemenskapsrätten som uppenbarligen inte är tillämpliga på och saknar samband med tvisten vid den nationella domstolen,¹² hittills mycket sparsamt utnyttjat sin befogenhet att avvisa beslut om hänskjutande på grund av att de saknar relevans.¹³ Målet Bertini är belysande för domstolens synsätt. I domen i det målet besvarade domstolen de ställda frågorna, även om den noterade att det ”i förevarande fall är... svårt att se hur de svar som begärs av domstolen kan inverka på avgörandet i målen vid den nationella domstolen”.¹⁴ I de senare rättsfallen Tombesi m.fl.,¹⁵ ställdes frågor till domstolen om tolkningen av direktiven 91/156/EEG och 91/689/EEG.¹⁶ Med avseende på frågan huruvida dessa frågor kunde upptas till sakprövning fastslog domstolen att ”[det vidare vissierligen förefaller] som om vissa omständigheter i målen vid de nationella domstolarna ägde rum innan direktiven 91/156 och 91/689 samt förordning nr 259/93 trädde i kraft. Det kan dock konstateras att besluten om

11 — Se dom av den 16 juli 1992 i mål C-83/91, Meilicke mot ADV/ORGA (REG 1992, s. I-4871; svensk specialutgåva, volym 13, s. 105), punkt 25.

12 — Se exempelvis dom av den 16 juni 1981 i mål 126/80, Salonia mot Poidomani och Giglio (REG 1981, s. 1563; svensk specialutgåva, volym 6, s. 129), punkt 6 och av den 18 januari 1996 i mål C-446/93, SEIM mot Subdirector-General des Alfândegas (REG 1996, s. I-73), punkt 28.

13 — Se dom av den 16 juli 1992 i mål C-343/90, Lourenço Dias mot Director da Alfândegas do Porto (REG 1992, s. I-4673; svensk specialutgåva, volym 13, s. 69) och av den 17 maj 1994 i mål C-18/93, Corsica Ferries (REG 1994, s. I-1783; svensk specialutgåva, volym 15, s. 113), punkterna 14 och 15 och av den 13 september 1998 i de förenade målen C-279/96—C-281/96, Ansaldo Energia m.fl. (REG 1998, s. I-5025), punkterna 33 och 34.

14 — Dom av den 12 juni 1986 i de förenade målen 98/85, 162/85 och 258/85, Bertini mot Regione Lazio (REG 1986, s. I-1885), punkt 8.

15 — Dom av den 25 juni 1997 i de förenade målen C-304/94, C-330/94, C-342/94 och C-224/95 (REG 1997, s. I-3561).

16 — Rådets direktiv 91/156/EEG av den 18 mars 1991 om ändring i direktiv 75/442/EEG om avfall (EGT L 78, s. 32; svensk specialutgåva, område 15, volym 10, s. 66), rådets direktiv 91/689/EEG av den 12 december 1991 om farligt avfall (EGT L 377, s. 20; svensk specialutgåva, område 15, volym 10, s. 199).

hänskjutande innehåller en redogörelse för dessa omständigheter och att de nationella domstolarna genom sina frågor uttryckligen avser nämnda gemenskapslagstiftning. Följaktligen kan samtliga frågor som har ställts till domstolen upptas till sakprövning".¹⁷

24. Denna generösa attityd gentemot *prima facie* omotiverade frågor är, enligt min mening, helt riktig med hänsyn till ändamålet med och den grundläggande betydelsen av det förfarande som inrättats genom artikel 177 i fördraget.¹⁸ En begäran om förhandsavgörande skall avvisas endast om det är uppenbart att den inte har något som helst samband med sakfrågan i målet vid den nationella domstolen. Det är förmodligen en sällsynt situation, och det finns endast ett exempel därpå i domstolens rättspraxis på senare tid. I målet Falciola¹⁹ ställde Tribunale amministrativo regionale di Lombardia frågan till domstolen i huvudsak för att få klarhet i huruvida en italiensk lag, som begränsar italienska domares immunitet i fråga om skadeståndsansvar, hindrade dem från att utöva sitt ämbete på ett opartiskt och tillfredsställande sätt. Dessa frågor ställdes inom ramen för en tvist som rörde kommunen Pavia's tilldelande av ett kontrakt för offentliga arbeten till en konkurrent till byggbolaget Impresa Falciola Angelo. Domstolen fann under dessa omständigheter att de frågor som ställts inte hade något samband med föremålet för tvisten, eftersom de på intet sätt berörde de

gemenskapsrättsliga bestämmelserna om offentlig upphandling.²⁰

25. Det är lätt att se att omständigheterna i förevarande fall skiljer sig från dem som förelåg i målet Falciola. Frågorna som ställts i det aktuella målet saknar inte helt samband med föremålet för tvisten, den nationella domstolen har uttryckligen hänvisat till bestämmelser i gemenskapsrätten i sina frågor och, såsom domstolen har medgett i domen i målet Tombesi, det kan vara berättigat att besvara frågor som rör händelser som inträffat före ikraftträdandet av de gemenskapsrättsliga bestämmelser vars tolkning begärs.

26. De intressen som ligger bakom den nationella domstolens frågor kan, såsom kommissionen själv har påpekat, i vart fall tillmötesgåas genom en förklaring av räckvidden av direktiv 86/653. Tillämpningen av detta direktiv är inte beroende av förekomsten av någon gränsöverskridande omständighet. Kommissionens och Adipols invändning faller följaktligen, om domstolen skulle besvara Pretores frågor på grundval av direktivet snarare än på grundval av fördragets bestämmelser om den fria rörligheten.

17 — Punkt 40 i domen.

18 — Se även, till stöd för denna synpunkt, dom av den 5 juni 1997 i mål C-105/94, Celestini mot Saar-Sektellerei Faber (REG 1997, s. I-2971), punkt 22 och förslag till avgörande av generaladvokat Fennelly i målet Corsica Ferries France mot Gruppo Antichi Ormezzatori del Porto di Genova m.fl. (dom av den 18 juni 1998 i mål C-266/96, REG 1998, s. I-3949, punkt 20).

19 — Beslut av den 26 januari 1990 i mål C-286/88 (REG 1990, s. I-191).

20 — Se likaså beslut av den 16 maj 1994 i mål C-428/93, Monin Automobiles (REG 1994, s. I-1707; svensk specialutgåva, volym 15, s. 105) och dom av den 15 juni 1995 i de förenade målen C-422/93—C-424/93, Zabala Erasun m.fl. (REG 1995, s. I-1567) om nödvändigheten av att besvara frågor när det råder delade meningar om tvisten vid den nationella domstolen.

27. Det förefaller därför vara lämpligt att granska beslutet om hänskjutande i sak.

Prövning i sak

28. Frågorna som ställts av Pretore di Brescia rör frågan huruvida nationella bestämmelser, enligt vilka inskrivning i ett register är obligatorisk för alla handelsagenter och enligt vilka ett agenturavtal som ingåtts av en person som inte är inskriven i registret är ogiltigt, är förenliga med bestämmelserna i fördraget om den fria rörligheten.

29. Innan något försök görs att besvara dessa vittomfattande frågor, är det nödvändigt att erinra om i vilket sammanhang de har uppkommit. Domstolen fastställde i domen i målet Bellone att en nationell bestämmelse som gör ett agenturavtals giltighet beroende av att handelsagenten är inskriven i ett register strider mot direktiv 86/653. I förevarande mål åberopar Centrosteele denna dom till stöd för sitt yrkande att Adipol skall dömas att betala den provision som efter vad som påstås skall utbetalas enligt ett avtal mellan de båda parterna. Pretore di Brescia anser dock att Centrosteele inte kan grunda sig på direktiv 86/653, eftersom direktiv inte har direkt effekt i tvister mellan enskilda. På grund härav hänvisas till bestämmelserna i fördraget.

30. Som kommissionen och den italienska regeringen har påpekat är det emellertid inte nödvändigt att tillgripa bestämmelserna i fördraget i detta mål, eftersom tvisten i målet vid den nationella domstolen kan avgöras på grundval av direktiv 86/653 och domstolens rättspraxis om direktivs rättsliga verkan.

31. Enligt fast rättspraxis kan ett direktiv i sig inte ge upphov till skyldigheter för en enskild.²¹ Enligt likaså fast rättspraxis är medlemsstaterna dock skyldiga att så vitt möjligt tolka sina nationella lagar på så sätt att det resultat som avses i direktiven uppnås. Skyldigheten att tolka nationell rätt i överensstämmelse med direktiven gäller såväl i tvister mellan enskilda och offentliga myndigheter²² som i tvister mellan enskilda.²³ Domstolen fastslog således i domen i målet Marleasing²⁴ att de spanska domstolarna var skyldiga att tolka spansk rätt mot bakgrund av direktiv 68/151/EEG.²⁵ Eftersom det i detta direktiv fanns en uttömmande uppräkningslista av de grunder på vilka ett aktiebolag kan förklaras ogiltigt, och eftersom dessa grun-

21 — Se dom av den 26 februari 1986 i målet 152/84, Marshall mot Southampton and South-West Hampshire Area Health Authority (REG 1986, s. 723; svensk specialutgåva, volym 8, s. 457), punkt 48, och av den 14 juli 1994 i mål C-91/92, Faccini Dori mot Recreb (REG 1994, s. I-3325; svensk specialutgåva, volym 16, s. 1), punkt 26.

22 — Se exempelvis dom av den 10 april 1984 i mål 14/83, Von Colson and Kamann mot Land Nordrhein-Westfalen (REG 1984, s. 1891; svensk specialutgåva, volym 7, s. 577) och av den 25 februari 1999 i mål C-131/97, Carbonari m.fl. (REG 1999, s. I-1103), punkt 48.

23 — Se exempelvis dom av den 10 april 1984 i mål 79/83, Harz mot Deutsche Tradax (REG 1984, s. 1921) och av den 16 december 1993 i mål C-334/92, Wagner Miret (REG 1993, s. I-6911; svensk specialutgåva, volym 14, s. 477).

24 — Dom av den 13 november 1990 i mål C-106/89 (REG 1990, s. I-4135; svensk specialutgåva, volym 10, s. 575).

25 — Rådets första direktiv 68/151/EEG av den 9 mars 1968 om samordning av de skyddsåtgärder som krävs i medlemsstaterna av de i artikel 58 andra stycket i fördraget avsedda bolagen i bolagsmännens och tredje mans intressen, i syfte att göra skyddsåtgärderna likvärdiga inom gemenskapen (EGT L 65, s. 8; svensk specialutgåva område 17, volym 1).

der inte innefattade den olagliga verksamhet som faktiskt utövades av bolaget (i motsats till det föremål för verksamheten som fastställts i bolagsordningen), kunde den nationella domstolen inte med avseende på gemenskapsrätten förklara att det bolagsavtal varigenom svarandebolaget, La Comercial, bildats skulle ogiltigförklaras på grund av olagligt föremål även om, som Marleasing påstått, bolaget hade bildats endast för att lura fordringsägarna.

32. Enligt de allmänna rättsprinciper som fastställts av domstolen föreligger dock vissa begränsningar av skyldigheten att tolka nationell rätt mot bakgrund av direktiv. Som domstolen fastslog i domen i målet Pretore di Salò, får tolkningen av nationell rätt inte ge upphov till ett nytt straffrättsligt ansvar, eller en skärpning av det straffrättsliga ansvaret som inte skulle ha existerat om det inte vore för direktivet.²⁶ Vidare är den nationella domstolen inte skyldig att tolka nationell rätt på ett sätt som strider mot den uttryckliga ordalydelsen i den tillämpliga lagstiftningen.²⁷

33. Dessa väl fastställda principer rörande tolkningen av nationell rätt påverkas inte av domstolens dom i målet Arcaro.²⁸ Svaranden i det målet stod inför åtal vid en italiensk domstol för att ha släppt ut farliga ämnen i miljön utan att inneha nödvändig auktorisation. Den italienska

domstolen hyste tvivel om huruvida den italienska lag som åtalet grundades på var i överensstämmelse med de två direktiv som avsågs införlivas med denna lag. Den italienska domstolen ställde följaktligen frågan till domstolen huruvida ett förfarande kunde antas för att ”uppnå att bestämmelser i nationell lagstiftning som strider mot gemenskapsrätten undanröjs”. Domstolen svarade att nationella domstolar faktiskt är skyldiga att tolka nationell rätt mot bakgrund av de gemenskapsrättsliga direktiven²⁹ men fortsatte enligt följande³⁰:

”... denna skyldighet för den nationella domstolen att hänvisa till innehållet i direktivet när den tolkar tillämpliga bestämmelser i nationell rätt *när en gräns när en sådan tolkning leder till att en enskild åläggs en skyldighet som fastställts genom ett direktiv som inte har införlivats* eller, närmare bestämt, när denna tolkning har den effekten att den, på grundval av direktivet och när det inte föreligger någon lag som antagits för dess genomförande, leder till att det straffrättsliga ansvaret för dem som bryter mot direktivets bestämmelser fastställs eller skärps (se domen i det ovannämnda målet Kolpinghuis Nijmegen, punkterna 13 och 14).”

34. Detta uttalande kan förefalla framtvänga drastiska begränsningar av principen att nationell rätt skall tolkas i överensstämmelse med de gemenskapsrättsliga direktiven.³¹ Jag anser dock inte att uttalandet skall tolkas på det sättet. Det gjordes i samband med ett brottmål, och domen i målet Kolpinghuis som domstolen citerade avsåg likaså straffrättsligt ansvar. I den mån

26 — Dom av den 11 juni 1987 i mål 14/86, Pretore di Salò mot X (REG 1987, s. 2545; svensk specialutgåva, volym 9, s. 111). Se likaså dom av den 8 oktober 1987 i mål 80/86, brottmål mot Kolpinghuis Nijmegen BV (REG 1987, s. 3969; svensk specialutgåva, volym 9, s. 213).

27 — Se exempelvis domen i det ovannämnda målet Wagner Miret (fotnot 23), punkt 22. Se även förslag till avgörande av generaladvokaten van Gerven i mål C-262/88, Barber (REG 1990, s. I-1889, särskilt s. I-1937), vari han förklarade att gemenskapsrätten inte tvingar de nationella domstolarna att ge en tolkning *contra legem*, och det förslag till avgörande som generaladvokaten Saggio den 16 december 1999 föredrog i de förenade målen C-240/98 och C-244/98, Océano Grupo mot Rocío Murciano Quintero, punkt 28.

28 — Dom av den 26 september 1996 i mål C-168/95 (REG 1996, s. I-4705).

29 — Punkt 41.

30 — Punkt 42, min kursivering.

31 — Se Craig, P., "Directives: Direct Effect, Indirect Effect and the Construction of National Legislation", 1997, E.L. Rev., s. 519, särskilt s. 527.

som uttalandet genom sin ordalydelse skulle kunna tillämpas utanför ett straffrättsligt sammanhang, förefaller det vara svårt att göra det förenligt med domstolens både tidigare och senare rättspraxis.³²

35. Sammanfattningsvis anser jag att två regler har fastställts genom domstolens rättspraxis: 1) när det inte föreligger något införlivande med nationell rätt kan ett direktiv *i sig* inte ålägga enskilda några skyldigheter³³; 2) de nationella domstolarna måste dock såvitt möjligt tolka nationell rätt mot bakgrund av tillämpliga direktivs ordalydelse och syfte. Även om denna tolkningsmetod inte i sig, och oberoende av en nationell lag som införlivar direktivet, kan få den effekten att den fastställer eller skärper det straffrättsliga ansvaret, kan den väl medföra att en enskild åläggs ett civilrättsligt ansvar eller en civilrättslig skyldighet som annars inte skulle ha förelegat.

36. Dessa båda regler har betydelse för det mål som domstolen nu skall pröva. Pretore di Brescia har skyldighet att beakta direktiv 86/653 vid tolkningen av bestämmelserna i artikel 9 i lag nr 204 och artikel 1418 i den italienska civillagen. Pretore di Brescia är

inte skyldig att uppnå ett resultat som strider mot uttryckliga bestämmelser i italiensk rätt, men så förefaller inte vara fallet här. Enligt den italienska regeringen finns det inga lagbestämmelser i italiensk rätt som uttryckligen föreskriver att avtal som ingåtts av agenter som inte är inskrivna i ett register i enlighet med lag nr 204 är ogiltiga. Denna effekt framgår snarare av rättspraxis från den italienska Corte di Cassazione från år 1989, vilken till följd av domstolens dom i målet Bellone strider mot gemenskapsrätten. Pretore di Brescia är därför skyldig att avgöra tvisten i målet vid den nationella domstolen på grundval av en annan tolkning av italiensk rätt som överensstämmer med direktiv 86/653. Denna slutsats stöds av att Corte di Cassazione, som redan nämnts, efter det att förevarande begäran om förhandsavgörande anhängiggjorts vid domstolen, har ändrat sin rättspraxis på så sätt att, om den skyldighet till inskrivning i registret för handelsagenter och handelsrepresentanter som föreskrivs i lag nr 204 inte iakttas, detta inte längre medför att agenturavtalet enligt italiensk rätt blir ogiltigt.³⁴

37. Mot bakgrund av denna slutsats är det inte nödvändigt att domstolen besvarar Pretore di Brescias frågor om bestämmelserna i fördraget rörande den fria rörligheten. Jag finner det därför inte vara nödvändigt att utforma ett förslag till avgörande i dessa frågor.

32 — Se exempelvis dom av den 12 december 1996 i de förenade målen C-74/95 och C-129/95, X (REG 1996, s. I-6609), punkterna 23 och 24.

33 — Se i det avseendet mitt förslag till avgörande i de ovan nämnda förenade målen C-304/94, C-330/94, C-342/94 och C-224/95, Tombesi m.fl. (fnnot 15), punkt 37.

34 — Se ovan punkt 5.

Förslag till avgörande

38. Jag föreslår därför att domstolen skall besvara frågorna på följande sätt:

- 1) Rådets direktiv 86/653/EEG av den 18 december 1986 om samordning av medlemsstaternas lagar rörande självständiga handelsagenter utgör hinder för nationella bestämmelser vilka gör ett agenturavtals giltighet beroende av att handelsagenten är inskriven i ett för detta ändamål föreskrivet register.

- 2) Den nationella domstolen är, då den tillämpar bestämmelser i nationell rätt, skyldig att såvitt möjligt tolka dem mot bakgrund av direktivets ordalydelse och syfte för att uppnå det resultat som eftersträvas genom direktivet.